

Osmanlı İmparatorluğu'nda
DİYARBAKIR ERMENİLERİ

Prof. Dr. Kasım ERTAŞ

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 29

Kitap Adı: Osmanlı İmparatorluğu'nda Diyarbakır Ermenileri

Book Title: Diyarbakır Armenians in the Ottoman Empire

Yazar | Author: Kasım ERTAŞ | orcid.org: 0000-0002-7666-3367

Editör | Editor: İsmet TUNÇ | orcid.org: 0000-0002-4767-8412

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan 2025 | April 2025

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 346

ISBN: 978-625-95541-3-6

DOI: 10.70717/libraryturk.9786255959010-11964

Atıf Bilgisi | Cite as: Ertaş, Kasım. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Diyarbakır Ermenileri*. Bursa: DTA Yayıncılık, 2025

1. Osmanlı | Ottoman
2. Ermeniler | Armenians
3. Diyarbakır | Diyarbakır

Kapak Fotoğrafı: Diyarbakır Surp Giragos Ermeni Kilisesi Çan Kulesi

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout:

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

Telefon: +90 507 227 1297

e-posta: bilgi@dtayayincilik.com.tr

web: www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.
Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının
elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı,
çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.
Without the permission of the publishing company,
the whole or part of the book cannot be printed, published,
reproduced or distributed electronically, mechanically or
through photocopying.

Osmanlı İmparatorluğu'nda
DİYARBAKIR ERMENİLERİ

Prof. Dr. Kasım ERTAŞ

Bursa 2025

KASIM ERTAŞ

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan yazar, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Çalışmalarını etnik ve dini gruplar üzerine yoğunlaştıran yazar, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde akademik çalışmalarına devam etmektedir.

The author graduated from Dicle University Faculty of Theology and completed his master's and doctorate degrees at Marmara University Institute of Social Sciences, Department of Islamic History. Focusing his studies on ethnic and religious groups, the author continues his academic studies at Şırnak University Faculty of Theology.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	9
Kısaltmalar	11

GİRİŞ

1. Araştırmanın Önemi ve Kapsamı.....	13
2. Araştırmanın Kaynakları.....	16
3. Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler.....	31

BİRİNCİ BÖLÜM SOSYAL HAYAT

1. Diyarbakır'da Ermeniler.....	43
1.1. Ermeni Mahalleleri	51
1.2. Ermeni Nüfusu	54
1.3. Ermeni Evleri	62
2. Ermeni Ailesi	69
2.1. Aile.....	69
2.1.1. Evlilik Müessesesi	73
a. Evlilik Yaşı	76
b. Evliliğe Hazırlık	79
c. Evlilik Yasakları-Başka Milletlerle Evlilik	83
d. Kız İsteme.....	86
e. Nişan.....	89
f. Çeyiz Âdeti.....	90
g. Düğün ve Nikâh	92
h. Hamilelik ve Doğum.....	99
i. Vaftiz ve İsim Koyma	103
j. Boşanma	107
k. Dulluk ve Yeniden Evlenme.....	109
2.1.2. Aile Hayatı.....	110
2.2. Ermeni Ailesinde Gündelik Hayat	119
3. Diğer Topluluklarla Münasebetleri.....	124
3.1. Müslümanlarla Münasebetleri	124
3.2. Diğer Dini Topluluklarla Münasebetleri	133

İKİNCİ BÖLÜM İKTİSADİ ve İDARİ HAYAT

1. İktisadi Hayatta Ermeniler.....	147
1.2. Kuyumculuk	152
1.3. Bakırcılık	154
1.4. Demircilik.....	155
1.5. Bakkallık	156

1.6. İpekçilik ve Dokumacılık	157
1.7. Fırıncılık	160
1.8. Mimarlık ve İnşaat Ustalığı	161
1.9. Dericilik	163
1.10. İçki Üretimi ve Meyhanecilik	165
1.11. Boyacılık	167
1.12. Diğer Meslek Alanları	168
2. İdari Teşkilatta Ermeniler	169
2.1. Belediye Dairesi	172
2.2. Vilayet Matbaası	174
2.3. Sağlık Hizmetleri	176
2.4. Vilayet İdare Meclisi	177
2.5. Posta ve Telgraf İdaresi	181
2.6. Adliye Teşkilatı	182
2.7. Diğer Kamu Hizmetleri	185

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİNİ HAYAT

1. Ermenilerin Hıristiyanlığı Kabulü	193
1.1. Ortodokslar	199
1.2. Katolikler	205
1.3. Protestanlar	210
2. Diyarbakır'daki Ermeni Kiliseleri	217
2.1. Surp Giragos Kilisesi	220
2.2. Surp Sarkis Kilisesi	222
2.3. Ermeni Katolik Kilisesi	224
2.4. Surp Pırgiç Ermeni Protestan Kilisesi	225
3. Kilise Hiyerarşisi	225
4. Dini Tören ve Ayinler	230
4.1. Günlük İbadetler	231
4.2. Haftalık İbadetler	233
5. Bayramlar ve Özel Günler	235
5.1. Gağant	236
5.2. Dzununt	236
5.3. Diyarınntaraç	237
5.4. Vartanants	239
5.5. Paregentan	240
5.6. Dzağgazart	240
5.7. Avak Şapat	241
5.8. Surp Zadik (Paskalya)	242
5.9. Asvadzadzin	243
5.10. Hampartsum	243
5.11. Vartavar	244
5.12. Khacverats	245
5.13. Tarkmançats	246

6. Kutsal Mekan Ziyaretleri.....	246
6.1. Hac.....	246
6.2. Manastır ve Türbe Ziyareti	248

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KÜLTÜREL HAYAT

1. Kilise Vakıfları.....	253
2. Eğitim Kurumları	255
2.1. Küçük Kilise Ermeni Mektebi	257
2.2. Surp Sarkis Kilisesi Ermeni Mektepleri	258
2.3. Diyarbakir Protestan Rüşdiye Mektebi	259
3. Halk Kültürü	260
3.1. Müzik	260
3.2. Oyun ve Eğlenceler	266
3.3. Yemek Kültürü.....	269
3.4. Giyim Kuşam	275
3.5. Âdet ve İnanışlar	282
a. Doğaya ve Doğa Olaylarına İlişkin Tutumlar	282
b. Nazar ve Uğursuzluk İnancı	284
c. Falcılık.....	286
3.6. Halk Hekimliği ve Tedavi Yöntemleri	287
3.7. Ölüm ve Defin Merasimi	288
Sonuç	293
Kaynakça.....	301
Ekler.....	323
Extended Summary.....	343